

Универзитет у Београду, Биолошки факултет
Јавно предузеће „Војводинашуме“

**ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА РИБАРСКИМ ПОДРУЧЈЕМ „ОБЕДСКА БАРА“
НА ПОДРУЧЈУ СРП „ОБЕДСКА БАРА“ ЗА ПЕРИОД 2021-2030. ГОДИНЕ**

Проф. др Вера Николић

Проф. др Предраг Симоновић
Дубравка Шкраба Јурлина
Ана Марић
Тамара Кањух

Декан

Проф. др Жељко Томановић

Београд-Петроварадин
2020. године

ПОДАЦИ О РИБАРСКОМ ПОДРУЧЈУ „ОБЕДСКА БАРА“

Обедска бара је најстарије заштићено подручје у Србији и после Националног парка Yellowstone друго заштићено подручје у свету. Прва институционална заштита датира из 1874. године, затим 1908., 1919., 1951., 1968. и 1994. године. Значајна заштита Обедске баре је установљена 1951., када се, осим птица мочварица, под заштиту стављају и ретке и угрожене биљне и животињске врсте. Затим је 1968. године Општина Пећинци прогласила Обедску бару за Природни резерват на површини од 17.501 ха. Последња институционална заштита Обедске баре проглашена је од стране Владе Републике Србије 1994. године Уредбом о заштити специјалног резервата природе „Обедска бара“ (Сл. гласник РС, бр. 56/94). Важећи акт који се односи на управљање овим добром је План управљања СРП „Обедска бара“ за период 2021 - 2030. године.

Површина резервата износи 9.820 ха, а заштитне зоне 19.611 ха. Режији заштите у којој су степеновани (I, II и III степен). Целокупна површина резервата дата је на управљање „ЈП Војводинашуме“, шумском газдинству „Сремска Митровица“. ЈП „Војводинашуме“ је као управљач Специјалног резервата природе „Обедска бара“, на риболовним водама у оквиру граница Специјалног резервата природе „Обедска бара“, у складу са прописима о њиховом коришћењу и заштити одређеним Уредбом о заштити Специјалног резервата природе „Обедска бара“ (Службени гласник Републике Србије, бр. 56/94), установило за рекреативни и спортски риболов рибарско подручје „Обедска бара“ (одлука бр. 3748/LX-7).

Обедска бара се налази у југоисточном Срему између насеља Купиново, Обреж, Грабовци и реке Саве на 40 км западно од Београда. Уже подручје Обедске баре чини корито тј. „Потковица“ и виши део терена Купинске греде, тзв. „Копито“. Корито Обедске баре је остатак напуштеног корита реке Саве, чији главни ток сада тече јужније. Пре 6.000 година ту је протицала претеча реке Саве, а пре 4.500 година њен споредни ток, да би се пре 2.000 година формирала мртваја од које је настала мочвара каква данас постоји.

Обедска бара је повезана са реком Савом само током високих водостаја каналом Ревеница. Током ниских водостаја реке Саве вода отиче каналом Вок. Бара се напаја водом дотоком подземних вода и сливањем површинских вода са лесне заравни. Већина окана и бара пресуши у време сушних година и при крају лета.

Обедска бара је уписана на листу Рамсарских подручја 1977. године на површини од 17.501 ха и припада мочварама које су од међународног значаја, нарочито као станиште за птице мочварице. Осим тога, она је 1989. године проглашена за европски значајно подручје за птице (ИБА) - подручје на површини од 29.923 ха, те је 2000. и 2005. године потврђен њен ИБА статус, да би 2005. године Обедска бара била проглашена за подручје од посебног значаја за биљке (ИПА). Оно што издваја Обедску бару од других заштићених подручја је разноврсност екосистема и специјског диверзитета који представља и њен темељни феномен. Наиме, на овом простору је присутно преко 30 водених, мочварних, ливадских и шумских фитоценоза са више од 500 врста биљака. Многе од њих су природне реткости и налазе се на списку врста Црвене књиге флоре Србије.

Стање Обедске баре као Рамсарског подручја

Обедска бара је мочварно подручје и станиште птица мочварица. Садашње стање у односу на време када је уписана на листу Рамсарских подручја (1977. године) није се битно изменило. У том смислу, Управљач спроводи Годишњим планом управљања неопходне радове како би се ово влажно подручје очувало и унапредило.

Циљеви заштите, очувања, унапређења и усклађеног развоја Специјалног резервата природе „Обедска бара“

Закон о заштити природе (Сл. гласник РС, бр. 36/09, 88/10, 91/10 испр., 14/16 и 95/18 - др. закон) и Уредба о заштити Специјалног резервата природе „Обедска бара“ дефинишу потребне смернице за одређивање циљева заштите, очувања, унапређења и развоја овог заштићеног подручја.

Основни принципи и циљеви који су континуирани и спроводе се сваке године су:

- Унапређење послова заштите, очувања и унапређења природног добра уз јачање стручних и материјалних капацитета управљача;
- Одржавање биолошке равнотеже изворних екосистема и њихове мозаичности у циљу опстанка (повратка) ретких и угрожених биљних и животињских врста;
- Успостављање оптималног процентуалног односа просторног распореда водене, барске, ливадске и шумске вегетације путем ревитализације зараслих - деградираних станишта;
- Функционално оспособљавање подручја које има за циљ „мудро“ коришћење исцрпљивих и обновљивих ресурса (земљиште, вода, ваздух, биљке, животиње) - динамика коришћења природних ресурса мора бити прилагођена потребном времену за њихово обнављање;
- Сви видови радова на заштићеном подручју ће се спроводити „корак по корак“ уз контролу прилива финансијских средстава за њихово извођење;
- У заштићеном подручју је успостављен тростепени режим заштите, где режим I степена заштите обухвата 315 ha (3,2%), режим II степена заштите 2.565 ha (26,1%) и режим III степена заштите 6.940 ha (70,7%), док је заштитна зона 19.611 ha;
- На овом заштићеном подручју спроведено је неколико значајних пројеката рестаурације нарушених природних вредности. Посебно треба истаћи међународни пројекат санације и ревитализације влажних ливада и пашњака финансијски подржан од Есопет, Еигонатур и Франкфуртског зоолошког друштва. Од 1997. године, на Обедској бари се спроводи међународни радни еко-камп са учешћем волонтера из великог броја земаља Европе и Азије;
- Укупни простор који је до сада обухваћен пројектом санације и ревитализације влажних ливада и пашњака износи 220 ха и то 70 ха на локалитету Купиник, 55 ха на локалитету ливаде Мајке Ангелине, Крстоношића ливаде 15 ха и 80 ха на локалитету Ширине-Ревеница. Ради трајног очувања ревитализованих површина успоставља се периодично кошење и испаша стоке, чиме је учињен значајан корак ка усаглашавању интереса заштите природе и локалне заједнице.

Очување и коришћење ихтиофауне Рибарског подручја „Обедска бара“ у оквиру граница СРП „Обедска бара“ спроводи се у складу са следећим актима и документима:

- Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда (Сл. гласник РС, бр. 128/14 и 95/18 - др. закон),
- Законом о заштити природе (Сл. гласник РС, бр. 36/09, 88/10, 91/10 испр., 14/16 и 95/18 – др. закон),
- Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива (Сл. гласник РС, бр. 5/10, 47/11, 32/16 и 98/16),
- Правилником о одштетном ценовнику за утврђивање висине накнаде штете проузроковане недозвољеном радњом у односу на строго заштићене и заштићене дивље врсте (Сл. гласник РС, бр. 37/10),
- Правилником о начину одређивања и висини накнаде штете нанете рибљем фонду (Сл. гласник РС, бр. 3/16),

- Уредбом о проглашењу СРП „Обедска бара“ (Сл. гласник РС, бр. 56/94),
- Законом о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне природних станишта (Сл. гласник РС - међународни уговори, бр. 102/07),
- Директивом о заштити природних станишта и дивље флоре и фауне (Council Directive – 92/43/ЕЕС).

Слика 1. Део канала Вок

ДОЗВОЉЕНИ ИЗЛОВ РИБЕ ПО ВРСТАМА И КОЛИЧИНАМА НА ОСНОВУ ГОДИШЊЕГ ПРИРАСТА РИБЉЕГ ФОНДА

Подаци о укупној биомаси на Рибарском подручју „Обедска бара“ добијени преко процењене релативне биомасе и релативне годишње природне продукције, те процена потенцијалне природне годишње продукције и остварености природног потенцијала на рибарском подручју добијени из узрасне структуре појединих врста риба у узорку и њиховог годишњег прираста, послужили су за прорачун укупне количине рибе која постоји на њему, а посебно дела рибљег фонда који се односи на годишњу природну продукцију који је доступан риболову у складу са одредбама Закона о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда и његовој Наредби о мерама за очување и заштиту рибљег фонда, која за поједине риболовно атрактивне и екосистемски значајне врсте риба одређује минималну дозвољену дужину за излов. Тај део рибљег фонда доступан риболову представља крајњу меру дозвољеног излова рибе и дат је по врстама и количинама утврђеним на основу годишње природне продукције, без опасности по промену постојеће узрасне структуре. Укупна површина Рибарског подручја „Обедска бара“ при средњем водостају Саве прорачуната је на 2.681,33 ha и може се рећи да је та процена површине довољно конзервативна да њеним коришћењем за прорачун укупне биомасе у износу 89.312 t (збирне вредности биомасе са оба локалитета узимања узорака) свих врста рибе добијених током узимања теренских узорака, те укупне годишње природне продукције од 27 732 t (збирне вредности годишње продукције са оба локалитета узимања узорака) буде направљен такав режим риболовног коришћења који неће довести у питање одрживост риболовног коришћења рибљег фонда тог рибарског подручја.

Приликом одређивања пропорције биомасе рибљег фонда по врстама риболовно атрактивних риба у риболовну жетву, део биомасе и годишње природне продукције доступне риболову, укључене су оне јединке сваке од врста које су биле дужине преко минималне дозвољене дужине за излов по Наредби о мерама за очување и заштиту рибљег фонда, а на основу просечних дужина добијених након вршења теренског дела рада за сваки од узраста тих врста риба. Изузетак од овога, представљале су само алохтоне и инвазивне врсте које имају одређен риболовни значај, било као директна ловина (бабушка, цверглани, сунчица), било као риба за мамчење у риболову грабљивих врста штуче, смуђа и сома, а које се према Закону о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда не смеју након улова вратити у риболовну воду. Део жетве представља пропорцију биомасе и годишње природне продукције који је доступан излову и обухвата рибе преко минималне дужине доступне излову за сваку од риболовно атрактивних врста на Рибарском подручју „Обедска бара“.

Рибловни притисак је могуће представити бројем продатих дозвола за рекреативни риболов у 2019. години и поредити га са риболовним притиском приказаним истим параметром у претходним годинама. У 2013. години продато је 66 годишњих доплатних и 1.401 дневна доплатна дозвола за рекреативни риболов. У 2014. години продато је 46 годишњих доплатних дозвола и 244 дневних доплатних дозвола за рекреативни риболов. У 2015. години продато је 104 годишњих и 137 дневних дозвола за рекреативни риболов. У 2016. години продато је 90 годишњих и 108 дневних дозвола за рекреативни риболов. У 2017. години продато је 62 годишње и 73 дневних дозволе за рекреативни риболов. У 2018. години је продато 52 годишње и 26 дневних дозвола за рекреативни риболов. У 2019. години је продато 54 годишњих и 25 дневних дозвола за рекреативни риболов.

Иако је 2015. и 2016. године повећан број продатих годишњих дозвола за рекреативни риболов, у 2017., 2018. и 2019. години је дошло до приметног смањења продаје, тако да њихов број не представља риболовно оптерећење које може

угрожавајуће да повећа риболовни притисак на рибљи фонд, поготово јер постоји перманентан пад броја продатих дневних дозвола за рекреативни риболов, па се може рећи да је пројектовани годишњи и дневни дозвољени излов на овом рибарском подручју у равнотежи са његовом природном продукцијом.

Табела 1. Укупне количине појединих риболовно атрактивних врста које рекреативним риболовом могу да буду изловљене са појединих делова овог рибарског подручја, а да се не угрози одрживост таквог риболовног коришћења рибљег фонда као природног ресурса Рибарског подручја „Обедска бара“ представљене у т на годишњем и дневном нивоу

Врста	Дозвољени излов (годишњи)	Дозвољени излов (дневни)
	(t)	(t)
штука <i>Esox lucius</i>	4,000	0,020
лињак <i>Tinca tinca</i>	0,000	0,000
шаран <i>Cyprinus carpio</i>	0,853	0,0042
караш <i>Carassius carassius</i>	0,000	0,000
бабушка <i>Carassius gibelio</i> ^A	неограничено	неограничено
бодорка <i>Rutilus rutilus</i>	0,100	0,005
деверика <i>Abramis brama</i>	0,05	0,002
црвенперка <i>Scardinius erythrophthalmus</i>	0,010	0,0005
клен <i>Squalius cephalus</i>	0,100	0,005
носара <i>Vimba vimba</i>	0,110	0,005
чиков <i>Misgurnus fossilis</i>	0,000	0,000
цверглан <i>Ameiurus nebulosus</i> ^A	неограничено	неограничено
манић <i>Lota lota</i>	0,007	0,000
чиков <i>Misgurnus fossilis</i>	0,000	0,000
сунчица <i>Lepomis gibbosus</i> ^A	неограничено	неограничено

Евиденцијом улова рибочувара, у 2016. години је 979 пецароша уловило 277 kg штуке, 25,5 kg шарана и 152 kg бабушке, што укупно износи 454,5 kg рибе, у 2017. години је 1.110 пецароша уловило 383 kg штуке, 5 kg шарана и 284 kg бабушке, што укупно износи 672 kg рибе, у 2018. години је 1.045 пецароша уловило 153 kg штуке, 49 kg шарана, 250 kg бабушке и 273 kg беле рибе, што укупно износи 725 kg рибе, а у 2019. години је 1.248 пецароша уловило 569 kg штуке, 9 kg шарана, 313 kg бабушке и 74 kg беле рибе, што укупно износи 965 kg рибе. Та количина улова у Крстоношића окну, у односу на пројектовани дозвољени годишњи улов, није вредна помена у смислу угрожавања рибљег фонда.

ЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ КОРИШЋЕЊА РИБАРСКОГ ПОДРУЧЈА „ОБЕДСКА БАРА“

Најбитнији економски показатељи коришћења овог рибарског подручја су приходи остварени продајом годишњих и дневних дозвола за рекреативни риболов, те расходи начињени кроз различите трошкове рада чуварске службе.

У табели су дати основни економски показатељи везани за Рибарско подручје „Обедска бара“.

Табела 2. Основни економски показатељи (изражени у РСД)
у периоду 2015 - 2019. године

Година	Дозволе Д-5	(ком)	Приход
2015	Рекреативни риболов	104	520.000,00
2016	Рекреативни риболов	90	450.000,00
2017	Рекреативни риболов	62	310.000,00
2018	Рекреативни риболов	52	260.000,00
2019	Рекреативни риболов	54	270.000,00
УКУПНО		362	1.810.000,00

Година	Дозволе Д-6	(ком)	Приход
2015	Рекреативни риболов	140	140.000,00
2016	Рекреативни риболов	108	108.000,00
2017	Рекреативни риболов	73	73000,00
2018	Рекреативни риболов	26	26000,00
2019	Рекреативни риболов	25	25000,00
УКУПНО		372	372.000,00

Треба имати у виду да је то рибарско подручје као заштићено подручје са другим императивима управљања који су сигурно већег реда приоритета од економске оправданости начина коришћења природних ресурса који су у њему на располагању, посебно као Рамсарско подручје, па је приликом разматрања могућности повећања прихода мерама предузетим у било којој сфери коришћења природних ресурса неопходно стално имати у виду да такве мере не смеју ни на који начин да угрозе добробит функционисања екосистема, посебно оног дела који чине водене птице, па тиме и рибљи фонд као вероватно најбитнији део (уз жабе и бескичмењаче фауне дна) њихове трофичке основе. Ипак, треба стално настојати да се мерама у оквиру организације рада чуварске службе корисника даље повећава већ остварено побољшање продуктивности рада, како би се послови заштите могли у што је већој мери покрити самостално оствареним приходима, а ради даљег унапређења и очувања постигнутог укупног стања екосистема Рибарског подручја „Обедска бара“.

Подручје Специјалног резервата природе „Обедска бара“ поседује значај како са аспекта заштите природних вредности, тако и са социо-економског аспекта који подразумева утицај на становништво општине на којој се налази заштићено подручје, а пре свега, на становништво насељених места које гравитирају ка њему (Купиново, Обреж, Пећинци).

Одрживо коришћење природних ресурса представља могућност за економски развој локалне заједнице, пре свега, у сектору туризма и екотуризма.

Заштитом старих очуваних меандара чува се биолошка разноврсност. Тиме се обезбеђује очување врста и предела који су изузетно ретки на територији наше државе, као и на међународном нивоу. То се, пре свега, односи на очување типова станишта и врста које директно зависе од периодичне динамике водног режима.

Приликом разматрања прихода у 2020. години, треба узети у обзир да ће цена годишње дозволе за рекреативни риболов бити утврђена на основу члана 42., став 1. Закона о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда и Правилника о вредности дневне, вишедневне и годишње дозволе за рекреативни риболов за 2020. годину (Сл. гласник РС, бр. 58/19). Део прихода, 10% од продатих дозвола за рекреативни риболов (годишње, дневне и вишедневне), корисник мора издвојити као накнаду за коришћење рибарског подручја и уплаћивати у буџет. Приходи остварени од накнада за коришћење рибарског подручја на територији АП Војводине припадају њеном буџету.

Слика 2. Крстоношића окно

СРЕДСТВА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА УПРАВЉАЊА РИБАРСКИМ ПОДРУЧЈЕМ „ОБЕДСКА БАРА“ И НАЧИН ОБЕЗБЕЂИВАЊА И КОРИШЋЕЊА ТИХ СРЕДСТАВА

Табела 3. Приходи и расходи (изражени у РСД) у периоду 2021 – 2030. године

Приходи	2021.		2022.		2023.		2024.		2025.		2026.		2027.		2028.		2029.		2030.	
	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)	(ком)	(дин)
дозволе за рекреативни риболов Д-5	100	500.000,00	100	500.000,00	100	500.000,00	100	500.000,00	100	500.000,00	100	500.000,00	100	500.000,00	100	500.000,00	100	500.000,00	100	500.000,00
дневне дозволе за рекреативни риболов Д-6	200	200.000,00	200	200.000,00	200	200.000,00	200	200.000,00	200	200.000,00	200	200.000,00	200	200.000,00	200	200.000,00	200	200.000,00	200	200.000,00
вишедневне дозволе за рекреативни риболов Д-7	25	50.000,00	25	50.000,00	25	50.000,00	25	50.000,00	25	50.000,00	25	50.000,00	25	50.000,00	25	50.000,00	25	50.000,00	25	50.000,00
буџетски приходи		2.000.000,00																		
УКУПНО	325	2.750.000,00	325	750.000,00	325	750.000,00	325	750.000,00	325	750.000,00	325	750.000,00	325	750.000,00	325	750.000,00	325	750.000,00	325	750.000,00

Расходи	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
уређење мресних подручја										
уређење и чишћење обале	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00
гориво, маживо	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00
брuto зараде	600.000,00	600.000,00	600.000,00	600.000,00	600.000,00	600.000,00	600.000,00	600.000,00	600.000,00	600.000,00
накнаде за коришћење	75.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00
порези и доприноси	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00
порибљавање (набавка млађи)	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00
набавка униформи		35.000,00			35.000,00			35.000,00		

набавка двогледа					100.000,00					
набавка фотоапарата					35.000,00					
набавка чамаца	2.000.000,00									
обележавање рибарског подручја	10.000,00		10.000,00		10.000,00		10.000,00		10.000,00	
информативне табле					10.000,00					10.000,00
рекламни материјал					5.000,00					5.000,00
мониторинг			500.000,00			500.000,00			500.000,00	
израда средњорочног програма									600.000,00	
штампање дозвола	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00
остали трошкови	20.000,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00
УКУПНО	3.115.000,00	1.140.000,00	1.615.000,00	1.105.000,00	1.300.000,00	1.605.000,00	1.115.000,00	1.140.000,00	2.215.000,00	1.120.000,00

Средства за спровођење Програма управљања Рибарским подручјем „Обедска бара“ за период 2021-2030. године и његову реализацију обезбедиће се делом из прихода од продаје дозвола за рекреативни риболов, а делом из сопствених средстава корисника, као и од донаторских и/или спонзорских уговора на предметном рибарском подручју. Корекције планираних прихода и расхода је могуће извршити у годишњим програмима управљања.